

HZ. PEYGAMBER'DE ANNE SEVGİSİ

Hüseyin ALGÜL*

ÖZET

Kur'an ve Sünnette anneye sevgi ve saygıya dair pek çok emir ve tavsiye yer almaktadır. Bilindiği gibi Hz. Muhammed (sav.) her konuda müslümanlar için örnektir. Ne var ki babası o doğmadan, annesi ise o henüz altı yaşında iken vefat etmiştir. Acaba Hz. Muhammed (sav.) ümmetine bu konuda nasıl örnek olmuştur? Biz, Rasul-i Ekrem'in, anne mevkiindeki hanımlarla ilgili davranışlarından örnekler verecek annesi sağ olsaydı ona nasıl davranacağını ve bu konuda müslümanlara nasıl örnek teşkil ettiğini göstermeye çalışacağız.

RÉSUMÉ

Dans cet article il s'agit du respect envers les parents. Dans le Coran et la Sounna on a donné l'accent sur le respect envers les parents. Mahomet la poix soit sur lui est l'exemple par excellence dans tous les domaines pour son umma. Son père est mort deux mois avant sa naissance; sa mère est morte quand il avait six ans. Comment cela se fait donc qu'il est exemple à ce sujet?

Nous avons étudié, dans notre étude-ci, ce sujet et le respect que le Prophète avait envers les femmes qu'il prenait pour mère. Nous avons donné des exemples de la résulte, cette conclusion: si sa mère vivait il aurait le même respect pour elle.

Bilindiği gibi Hz. Muhammed (sav.) annesi Amine Hatun'u altı yaşında küçük bir çocuk iken kaybetmişti. Ancak, şayet annesi sağ olsaydı ömrü boyunca ona göstereceği sevgi ve saygının ne kadar samimi ve içten olacağını tahmin etmek zor değildir.

Kur'an-ı Kerim'de ve Hadis-i şeriflerde anne ve baba haklarıyla ilgili emir ve tavsiyeler Son Peygamber Hz. Muhammed (sav.)'in, yaşlandığında şayet yanında olsaydı ebeveynine nasıl davranacağı hakkında bize ip ucu verir.

Önce Kur'an ve Hadislerden konu ile ilgili birkaç örnek nakledelim:

"Allah'a kulluk edin, O'na bir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya ve eliniz altında bulunan kimselere iyilik edin." (Nisa, 4/36)

"Rabbin, yalnız Kendisine tapmanızı ve ana-babaya iyilik etmeyi buyurmuştur. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlıyacak olursa, onla-

* Yrd.Doç.Dr.; Uludağ Univ. İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi Öğretim Üyesi.

ra karşı "öf" bile demeyesin, onları azarlamıyasın. İkisine de hep tatlı söz söyleyesin. Onlara acıyarak alçakgönüllülük kanatlarını ger ve "Rabbim! Küçükken beni yetiştirdikleri için Sen de onlara merhamet et de" (İsrâ, 17/23-24)

"Biz insana ana ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Annesi onu, güçsüzlükten güçsüzlüğe uğrayarak karnında taşımıştı..." (Lokman, 31/14)

"Allah'ın rızası, anne-babanın rızasında, gazabı da anne-babanın gazabındadır."¹

Hz. Peygamber, çevresindeki müslümanlara büyük günahlardan bahsederken: "— Büyük günahların en büyüğü Allah'a ortak koşmak ve anne-babaya karşı gelmek-tir" buyurdu².

Yine, en faziletli işler hakkında bilgi isteyen bir zâta Hz. Peygamber: "Vaktin-de kılman namaz, anne-babaya iyilik etmek, Allah yolunda cihad etmek" buyur-muştur³.

"Kendisiyle en çok ilgilenilmesi, ihtiyaçlarının evvelemirde karşılanması ve kendisine yakın olunması gereken kimdir" diye sorulunca da Rasul-i Ekrem (sav.) üç kere: "Annendir" buyurdu, dördüncü de "Babandır" diye ekledi⁴.

Görüldüğü gibi yukarıda mealleri nakledilen âyet ve hadislerde anne babaya sevgi ve saygı konusunda hassasiyetle durulmaktadır. Araştırmamızın bu kısmında annesi ile ilgili bir hatırasını ve anne mevkiindeki hanımlarla ilgili davranışlarını sıralayarak Hz. Peygamber'in, annesi sağ olsaydı ona nasıl davranacağını ve bu konuda müslümanlara nasıl örnek teşkil ettiğini göstermeğe çalışacağız:

1. İbn Sa'd'ın naklettiğine göre Hz. Peygamber (sav.) Hudeybiye Umresi'nde Mekke'ye giderken Ebu'ya uğramıştı. Cenâb-ı Allah'tan izin isteyerek annesinin kabrini ziyaret etti. Ziyaret esnasında kabri eliyle düzeltti, teessüründen ağladı, Rasullüllâh'ın ağladığını gören müslümanlar da ağladılar. Bu sırada, "Niçin ağladığını" soranlara, Hz. Peygamber: "— Annemin benim hakkımda şefkat ve merhametini hatırladım da ağladım" cevabını verdi⁵.

2. İbnü'l-Esir'de kaydolduğunda göre Hz. Peygamber büyüdüğünde ilk sütünü emdiği Süveybe, yanına geldikçe ona saygı gösteriyor, ikramda bulunuyordu. Hatta bu kadın, Ebu Leheb'in cariyesi durumunda olduğundan kendisini satınalmak suretiyle âzadetmek istemiş, ne yazık ki Ebu Leheb buna yanaşmamıştı. Nihayet Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettiğinde Ebu Leheb, Süveybe'yi kendiliğinden âzâdetti. Hz. Peygamber Medine'den ona sürekli olarak yiyecek-giyecek gönderir, gidip gelenler aracılığı ile devamlı selâm yollar ve hal-hatırını sorardı. Hz. Peygamber bu ilgisini Süveybe Hatun ölünceye kadar devam ettirdi. Hatta onun ölüm haberini aldıktan sonra da Rasul-i Ekrem (sav.), bir yakını olup olmadığını soruş-turmuş, kimsesi olmadığını tespit etmişti⁶.

3. İbn Sa'd'ın Tabakat'ında naklettiğine göre bir defasında Peygamberimizin

1 Tirmizî, birr ve sıla, 3.

2 Tirmizî, birr ve sıla, 4.

3 Tirmizî, birr ve sıla, 2.

4 Buharî, edeb, 2; Müslim, birr ve sıla, 1-4.

5 İbn Sa'd, Tabakâtü'l-Kübra, Beyrut ts., I, 117.

6 İbnü'l-Esir, el-Kâmil Fi't-Tarih, Beyrut 1385/1965, I, 459; İbn Sa'd Tabakat, I, 109.

süt annesi Halime Hatun, Mekke'ye gelmiş ve Peygamber Efendimize "Yaman bir kıtlık geçirmekte olduklarını, kuraklıktan hayvanların kırıldığını.." söylemişti. Bu sırada Hz. Hatice ile evli olan Peygamber Efendimiz, Halime Hatuna, kırk koyun ile, binip gitmek ve yüklerini taşımak üzere bir de deve vermişti⁷. Yine İbn Sa'd'ın nakline göre bir gün süt annesi Halime, Peygamberimizin huzuruna gelmişti. Peygamberimiz hemen ayağa kalktı: "— Anneciğim! Anneciğim!" diye hürmet ve muhabbet gösterdi, ridasını sererek üzerine oturttu⁸.

4. Hevazın Seferinde ganimetler Ci'rane'de toplanmıştı. Benu Sa'd b. Bekr Kabilesinden bazı kimseler Peygamberimize gelerek, kendisinin çocukluk dönemini aralarında geçirdiğini, şu anda esirler arasında süt amca, süt dayı, süt hala ve süt teyzelerinin bulunduğunu hatırlatarak bağışlanmayı umduklarını söylemişlerdi. Peygamberimiz (sav.), çocukluk yıllarındaki beraberliklerine dayanarak, süt hala ve süt teyzelerini yani anne mevkiindeki hanımları anarak yakınlıklarını dile getirmeye çalışan bu kimseleri ciddiyetle dinlemiş, netice itibariyle kendisinin ve Abdülmuttalib Oğullarının hisselerine düşen esirleri serbest bırakmış, öğle namazını müteakip sonucun ashaba da bildirilmesini istemişti. Peygamberimizin tavsiyesine uyarak Hevazınlilerden bazıları durumu ashaba iletince Ensar ve Muhacirler de esirleri serbest bıraktılar⁹.

5. Peygamberimizin dadısı "Ümmü Eymen-Bereke (r.anhâ)" yı da burada rahmetle analım. Peygamber Efendimiz, uzun süre kendisine hizmet eden bu kadını çok sever-sayardı.

"Meâlimü'l-Yakin" de belirtildiğine göre Peygamber Efendimiz bu kadın hakkında "Sen, annemden sonra annemsin!" buyurmuştu¹⁰.

Bu ifade, Hz. Peygamber (sav.) in, dadısı, Ümmü Eymen'i annesi kadar sevdiğini, onu kendisine ve kendisini ona annesi kadar yakın hissettiğini belirtmesi bakımından ilginçtir. Ümmü Eymen'in, cariye statüsünde yetişmiş bir kadın olduğu dikkate alınırsa Peygamberimizin ona "Annem" diye hitabetmesinin mânâ ve önemi daha iyi anlaşılır. Çünkü câhiliye devri Araplarında cariyeler her çeşit insani ve tabii haklardan mahrum idiler. Böyle bir ortamda Hz. Muhammed (sav.) Ümmü Eymen (r.anhâ) yı anne mevkiine yükseltiyordu.

6. Bu konuda bir de Peygamberimizin amcası Ebu Talib'in zevcesi Fatma Hatuna değinmekte yarar var. Sekiz yaşından itibaren Ebu Talib'in evine geçen Peygamberimize bu hanım, öz oğulları gibi davranmış ve onu da oğulları gibi bağrına basmıştı. Akı-ı selim sahibi bir öz annenin çocuğundan esirgemeyeceği şefkati ona göstermişti. Yiyip içmede, giyimde kır ve ev işlerinde diğer çocukları ile arasında eşitliği gözetmiş, hatta Peygamberimizi himaye etmişti. Böylece, doğduğu günden beri Hz. Muhammed (sav.)e şefkat ve yardım yarışına giren mutlu kişiler kervanına Fatma Hatun da katılmış oluyordu.

Peygamber Efendimiz küçükken kendisine hizmeti geçen diğer kadınlara olduğu gibi Fatma Hatuna da ömrü boyunca iyi davranmış, hürmette kusur etmemiş-

7 İbn Sa'd, Tabakat, I, 113 vd.

8 İbn Sa'd, Tabakat, I, 113-114; Ö. Rıza Kehhale, A'lâmü'n-Nisâ, Dimeşk 1397/1977, I, 290.

9 İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, Mısır 1355/1936, IV, 131; Halebî, İnsânü'l-Uyun, Beyrut ts., III, 126 vd.; İbn Sa'd, Tabakat, I, 114 vd.

10 Mevlânâ Abdülbâkî, Meâlimü'l-Yakin, İstanbul H. 1261, 25.

ti. Bu cümleden olarak onu sık sık ziyaret eder, hatırını sorardı.

Fatma Hatun öldüğünde Hz. Peygamber (sav.): "Annem öldü" ifadesini kullanmış, gömleğini kefen olarak vermiş ve kabre eliyle indirmişti. Çevresindekiler, Fatma Hatunun ölümü karşısında Peygamberimizin gösterdiği sıcağın sebebi ni sorduklarında şöyle cevap verdi:

-- "Ebu Talib'ten sonra bu kadıncağız kadar bana iyiliği dokunan hiçbir kimse yoktur. Ahirette cennet elbiselerinden giyinmesi için ona gömleğimi kefen olarak verdim. Kabre ısınması, alışması için de oraya kendisiyle birlikte uzandım."

Hız. Peygamber (sav.) in, Fatma Hatunun ölümü karşısındaki üzüntüsünden hayret edenlere söylemiş olduğu şu söz daha da ilginçtir:

-- "O benim annemdi! Kendi çocukları aç durur, suratlarını asarlarken o, önce benim karnımı doyurur, saçımı tarardı, o benim annemdi."¹¹

Bu târihî hakikatleri sıraladıktan sonra rahatlıkla ifade edebiliriz ki, âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (sav.)'de anne sevgisi çok kuvvetli idi.

Annesi Âmine'nin kabrini ziyaret etmesi, teessüründen göz yaşı dökmesi; Büyüdüğünde -- vaktiyle kendisine çok az bir süre de olsa süt emziren -- Süveybe'ye çeşitli yardımlarda bulunması; süt annesi Halime'ye rastladıkça "Anneciğim, anneciğimi!" diye hitabetmesi ve eksikliklerini gidererek yardımda bulunması; öz annesinin yokluğunu hissettirmemek için elinden gelen gayreti gösteren Ümmü Eymen'e: "Sen benim ikinci annem sayılırsın" diyerek teşekkür etmesi; keza uzun bir süre sofrasında yemek yediği amcasının eşi Fatma Hatuna da "O benim annemdi!" demesi, Peygamberimizde bulunan anne sevgisinin ne kadar kuvvetli olduğunu gösteren canlı delillerdir.

Böylece müslümanlar, her konuda olduğu gibi "Anneye sevgi ve saygı" konusunda da en güzel örnekleri Hz. Muhammed'in şahsında görebilmektedirler. Bu münasebetle "Anne" konusu gündeme geldikçe Hz. Peygamber'le bağlantılı olarak düşünüp değerlendirmek ve annelere gereken saygıyı esirgememek gerekir.

Konuyu, Peygamberimizin, annesiyle ilgili bir hadisiyle tamamlayalım: "-- Ben, annemin rüyasına mazhar olmuşumdur."¹².

KAYNAKLAR

- Ahmed b.Ebî Ya'kub b.Ca'fer, Târihu'l-Ya'kubî, I-II, Beyrut 1379/1960.
Buharî, Muhammed b. İsmail, es-Sahîh, I-VIII, İstanbul 1979.
Halebî, Ali b. Burhâneddin, İnsânü'l-Uyun, I-III, Beyrut ts.
İbnü'l-Esîr, el-Kâmil Fi't-Târih, I-XVI, Beyrut 1385/1965.
İbn Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, I-IV, Mısır 1355/1936.
İbn Sa'd, Tabakâtü'l-Kübrâ, I-IX, Beyrut ts.
Kehhale, Ö. Rıza, A'lâmü'n-Nisa, I-V, Dimeşk 1397/1977.
Mevlâna Abdülbâki, Meâlimü'l-Yâkin Fî Sireti Seyyidi'l-Mürselin, İstanbul II. 1261.
Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî, I-V, el-Câmiu's-Sahîh, nşr. M.F. Abdülbâki, Mısır 1374/1955.
Tirmizî, Ebu İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, es-Sünen, I-V, Kahire 1381/1962.

11 Ahmed bEbî Ya'kub b. Ca'fer, Târihu'l-Ya'kubî, Beyrut 1379/1960, II, 14.

12 İbn Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, I, 175.